

СЕРІЯ КЛАСИКА

ТЯГАР
ПРИСТРАСТЕЙ
ЛЮДСЬКИХ

OF HUMAN BONDAGE

William Somerset Maugham

СЕРІЯ КЛАСИКА

ВІЛЬЯМ СОМЕРСЕТ МОЕМ

ТЯГАР
ПРИСТРАСТЕЙ
ЛЮДСЬКИХ

З англійської переклала Єлена Даскал

Київ
BOOKSHEF
2023

РОЗДІЛ I

Займався сірий похмурий день. Важко нависали хмари, а вогке повітря підказувало, що невдовзі випаде сніг. Покоївка зайшла до кімнати, де спала дитина, і розсунула завіси. Її погляд звично ковзнув по будинку навпроти — поштукатуреному, з портиком — і повернувся до дитячого ліжечка.

— Прокидайся, Філіпе, — озвалася жінка.

Вона потягнула ковдру, взяла дитину на руки і понесла вниз сходами. Хлопчик іще не зовсім прокинувся.

— Мати хоче тебе бачити, — пояснила покоївка.

Вона відчинила двері до кімнати поверхом нижче і поклала дитину на ліжко, в якому лежала жінка. Це була його мати. Вона витягнула руки, і дитина зручно вместилася під боком. Хлопчик не питав, чому його розбудили. Мама поцілувала заплющені синові очі й відчула своїми невеличкими тоненькими руками тепло маленького тіла у білій бавовняній нічній сорочечці. Жінка притиснула дитину міцніше.

— Хочеш спати, любий? — запитала вона.

Материн голос був таким слабеньким, що здавалося, наче він лунає звіддалік. Хлопчик не відповів, лише задоволено всміхнувся. Він почувався надзвичайно щасливим у цьому великому теплому ліжку і м'яких обіймах. Зіщулившись біля матері, він спробував стати ще меншим

і сонно поцілував її. За мить малий заплющив очі та знову заснув. Лікар підійшов до них і зупинився біля ліжка.

— Ох, не забирайте його так швидко, — застогнала жінка.

Лікар серйозно подивився на неї, не промовивши жодного слова у відповідь. Мати знала, що їй не дозволять надовго залишити дитину, тому поцілувала сина ще раз і провела руками по його тілу аж до ніг; вона потримала в долоні праву ступню, відчула п'ять маленьких пальчиків і повільно торкнулася лівої. Схлипнула.

— Що сталося? — запитав лікар. — Ви стомилися.

Жінка похитала головою, не в змозі промовити хоча б слово, і сльози заструменіли її обличчям. Лікар нахилився до хворої.

— Дозвольте мені забрати його.

Вона була занадто слабкою, щоб опиратися його бажанню, тож підняла дитину вгору. Лікар знову передав хлопчика няньці.

— Краще віднесіть його назад до ліжечка.

— Звісно, сер.

Вона понесла геть маленького сплячого хлопчика. Його мати зайшлася риданнями, від яких краялося серце.

— Бідолашне дитя, що з ним тепер буде?

Доглядальниця спробувала заспокоїти її, і незабаром жінка виснажилася, а ридання стихли. Лікар підійшов до стола з протилежного боку кімнати, де під рушником лежало тільки мертвнонародженої дитини. Чоловік підняв рушник і подивився. Від ліжка його відгороджувала ширма, однак жінка здогадалася, що саме він робить.

— Це був хлопчик чи дівчинка? — прошепотіла вона, звертаючись до медсестри.

— Ще один хлопчик.

Жінка не відповіла. За мить повернулася нянька й підійшла до ліжка.

— Паніч Філіп так і не прокинувся, — повідомила вона.

Запала тиша. Потім лікар іще раз перевірів пульс пацієнтки.

— Гадаю, просто зараз я нічим не можу допомогти, — сказав він. — Зайду ще раз після сніданку.

— Я проведу вас, сер, — запропонувала нянька.

Вони мовчки спустилися сходами. У коридорі лікар зупинився.

— Ви відправили по зятя місіс Кері, чи не так?

— Так, сер.

— Знаєте, о котрій годині він приїде?

— Ні, сер, я чекаю на телеграму.

— А як щодо хлопчика? Гадаю, краще відіслати його кудись.

— Міс Воткін обіцяла забрати його, сер.

— Хто вона?

— Його хрещена мати, сер. Як ви гадаєте, сер, міс Кері одужає?

Лікар похитав головою.

РОЗДІЛ 2

Минув тиждень. Філіп сидів на підлозі у вітальні маєткуні місіс Воткін в Онслоу Гарденз. Він був єдиною дитиною і звик гратися на самоті. Кімната була захаращена масивними меблями, на кожній канапі лежало по три великих подушки. На кріслах вони теж були. Філіп зібрав їх та за допомогою набору позолочених стільців, які були легкими й безперешкодно рухалися, збудував вигадливу печеру, де можна було ховатися від червоношкірих, що причаїлися за порт'єрами. Він притиснув вухо до підлоги і слухав, як стрімко біжить прерією стадо буйволів. Почувши раптом, як відчинилися двері, хлопчик затамував дихання, щоби його не знайшли, але дебела рука відсунула стілець, і подушки попадали на підлогу.

— Неслухняний хлопчисько, місіс Воткін *точно* сваритиметься.

— Ку-ку, Еммо! — озвався малий.

Нянька нахилилася й поцілувала його, а потім узялася збивати подушки і складати їх на свої місця.

— Я їду додому? — поцікавився хлопчик.

— Так, я приїхала, щоби забрати тебе.

— У тебе нова сукня.

Йшов тисяча вісімсот вісімдесят п'ятий рік, і вона носила турнюр¹. Сукня Емми була пошита з чорного оксамиту, з вузькими рукавами і похилими плечима, а спідницю прикрашали три широкі оборки. На голові вона мала чорний капор з оксамитовими стрічками. Жінка завагалася. Запитання, яке вона сподівалася почути, не пролунало, і її заготована відповідь не знадобилася.

— Не хочеш запитати, як справи у мами? — зрештою поцікавилася вона.

— Ой, я забув. Як мама?

Тепер вона була готова.

— У твоєї мами все добре і вона щаслива.

— Ох, я радий.

— Твоєї мами більше тут немає. Ти вже ніколи її не побачиш.

Філіп не зрозумів, що вона має на увазі.

— Чому не побачу?

— Твоя мама на небесах.

Вона почала плакати, і Філіп, так нічого й не зрозумівши, приєднався до неї. Емма була високою кремезною жінкою зі світлим волоссям і грубими рисами. Вона народилася в Девонширі та, попри свою багаторічну службу в Лондоні, так і не змогла позбутися різкого акценту. Від сліз жінка ще більше розчулилася і притисла малого до серця. Вона розуміла біду цієї дитини, позбавленої єдиної на світі безкорисливої любові. Те, що хлопчика доведеться віддати чужим людям, здавалося жахливим. Утім уже за мить Емма опанувала себе.

— Твій дядько Вільям не може дочекатися на зустріч із тобою, — повідомила вона. — Біжи попрощайся з міс Воткін, і ми повернемося додому.

1 Модна в кінці XIX ст. частина жіночого туалету у вигляді подушечки, яка підкладалася під сукню нижче талії для надання фігурі пишності. — Тут і далі прим. пер.

— Я не хочу прощатися, — заперечив хлопчик, інстинктивно намагаючись приховати сльози.

— Гарзд, тоді біжи нагору і забери свого капелюха.

Він так і зробив, а коли спустився, Емма вже чекала на нього в коридорі. У кабінеті за їдальнею Філіп почув голоси. Він зупинився. Хлопчик знав, що міс Воткін та її сестра розмовляють із друзями, і йому — дев'ятирічній дитині — здалося, що ті пожаліють його, якщо він зайде.

— Думаю, я все ж піду й попрощаюся з міс Воткін.

— Гадаю, так буде краще, — погодилася Емма.

— Піди і скажи їм, що я йду, — попросив малий.

Йому хотілося якнайкраще скористатися нагодою. Емма постукала і зайшла до кімнати. Філіп почув, як вона сказала:

— Панич Філіп хоче з вами попрощатися, міс.

Розмова раптово стихла, і Філіп покульгав до кабінету. Генрієтта Воткін була огрядною червонощогою жінкою з пофарбованим волоссям. У ті часи пофарбоване волосся привертало увагу, тож удома хлопчик чув чимало пліток, коли його хрещена мати змінювала колір зачіски. Вона жила зі старшою сестрою, яка мовчки примирилася зі своїм літнім віком. У сестер гостювали дві незнайомих Філіпу пані, які зацікавлено на нього дивилися.

— Моє бідолашне дитя, — сказала міс Воткін, розкриваючи обійми.

Вона заплакала. Аж тепер Філіп зрозумів, чому його хрещена мати не обідала і вдягнула чорну сукню. Сльози заважали їй розмовляти.

— Я мушу повертатися додому, — нарешті озвався хлопчик.

Він вирвався з обіймів міс Воткін, і вона ще раз його поцілувала. Потім Філіп підійшов до її сестри і попрощався з нею. Одна з незнайомок попросила дозволу поцілувати його, і малий серйозно погодився. Попри сльози, він сповна насолоджувався спричиненим переполохом; хлопчик радо залишився би трохи довше, аби всотати це відчуття, але здогадався, що заважає, тому сказав, що на нього чекає

Емма. Він вийшов з кімнати, але покоївка саме спустилася вниз, аби потеревенити у підвалі з подружкою; тож Філіп чекав на неї на під'їзній доріжці, як раптом почув голос Генрієтти Воткін.

— Його мати була моєю найкращою подругою. Я не можу змиритися з думкою, що вона померла.

— Тобі не слід було йти на похорон, Генрієтто, — озвалася сестра. — Я знала, що ти засмутишся.

Утрутилася одна з незнайомок:

— Бідолашний маленький хлопчик, страшно стає від самої думки, що він залишився геть один на цілому світі. Я помітила, що він кульгає.

— Так, він клишоногий. Його мати так засмучувалася через це.

А тоді повернулася Емма. Вони зупинили двоколісний екіпаж, і нянька пояснила кучеру, куди їхати.

РОЗДІЛ 3

Коли вони підїхали до будинку, де померла місіс Кері, — на похмурій, респектабельній вулиці між Ноттінг-Гілл-гейт і Гай-стрит у Кенсінгтоні — Емма відвела Філіпа до вітальні. Там його дядько писав листи-подяки за надіслані вінки. Один із них не встиг прибути до похорону і тепер лежав у картонній коробці на коридорному столику.

— Це панич Філіп, — оголосила Емма.

Містер Кері повільно підвівся і поручкався з хлопчиком. Після секундних роздумів чоловік нахилився і поцілував малого в чоло. Зросту дядько був трохи нижчого за середній, мав схильність до гладшання і зачісував довге волосся на голові так, аби приховати залисини. Риси чисто поголеного обличчя були правильні, й легко було уявити, що в юності чоловік виглядав привабливо. На годинниковому ланцюжку містер Кері носив золотий хрестик.

— Тепер ти житимеш зі мною, Філіпе, — повідомив дядько. — Тобі це подобається?

Два роки тому, перехворівши на вітрянку, Філіп гостював у будинку священика; але пригадати міг лише горище і просторий садок, а не дядька з тіткою.

— Так.

— Ти мусиш ставитися до мене і тітки Луїзи, як до батька з матір'ю.

Губи хлопчика дрібно затремтіли, обличчя почервоніло, але Філіп не відповів.

— Твоя дорога мати залишила тебе під моєю опікою.

Містер Кері не відзначався красномовством. Коли надійшла звістка, що дружина його брата помирає, він одразу ж вирушив до Лондона, але цілу дорогу думав лише про те, яких незручностей завдасть його життю її смерть, якщо доведеться піклуватися про племінника. Дядькові було далеко за п'ятдесят, а його дружина, з якою він побрався тридцять років тому, не могла народити дитину; і думка про присутність маленького хлопчика, який міг виявитися неслухняним і грубим, чоловіка не тішила. А братова дружина йому взагалі ніколи не подобалася.

— Завтра я відвезу тебе до Блекстейбл, — продовжив він.

— А Емма поїде з нами?

Дитина поклатла свою ручку в няньчину долоню, і жінка стиснула її.

— Боюся, Еммі доведеться від нас піти, — озвався дядько.

— Але я хочу, щоб Емма поїхала зі мною.

Хлопчик заплакав, і нянька теж не змогла стримати сліз. Містер Кері безпомічно дивився на них.

— Гадаю, вам краще на хвилинку залишити мене з паничем Філіпом наодинці.

— Звісно, сер.

Хоча малий міцно чіплявся за неї, жінка обережно вивільнилася з його обіймів. Містер Кері посадив хлопчика на коліна й обійняв його.

— Тобі не можна плакати, — сказав він. — Ти вже надто дорослий, аби за тобою доглядала нянька. Нам слід подумати, чи не віддати тебе до школи.

— Я хочу, щоб Емма поїхала зі мною, — наполягала дитина.

— Це чимало коштує, Філіпе. Твій батько залишив не так уже й багато, і я навіть не знаю, що з цього не витратили. Ти мусиш заощаджувати кожне пенні.

Напередодні містер Кері навідався до сімейного адвоката. Батько Філіпа був хірургом, мав хорошу практику, і здавалося, що його робота в шпиталі повинна забезпечити йому пристойне життя. Тож, коли чоловік раптово помер від інфекції крові, всі страшенно здивувалися, дізнавшись, що він не залишив удові майже нічого, крім своєї страховки і комірнього від їхнього будинку на Брутон-стріт. Це сталося шість місяців тому, і вже вагітна місіс Кері, залишившись із дитиною на руках, з горя втратила голову і здала будинок, погодившись на першу-ліпшу пропозицію. Свої меблі вона відіслала на склад, і, щоби не мати жодних незручностей до народження дитини, винайняла вмєбльований будинок, заплативши, на думку священика, шалену суму. Однак жінка ніколи не вміла обходитися з грошима і не змогла пристосувати свої витрати до нових обставин. Невеличку отриману суму вона викинула на вітер, і тепер, після сплати всіх рахунків, на утримання хлопчика до його повноліття залишилося трохи більше двох тисяч фунтів. Але неможливо було пояснити все це Філіпу, і він продовжував ридати.

— Тобі краще піти до Емми, — вирішив містер Кері, відчуваючи, що нянька може втішити дитину краще за будь-кого іншого.

Не промовивши жодного слова, Філіп зіслизнув із дядькових колін, але чоловік зупинив його.

— Ми мусимо виїхати завтра, бо в суботу я готуватимусь до проповіді; тож ти маєш сказати Еммі, аби вона зібрала всі твої речі вже сьогодні. Можеш узяти всі свої іграшки. І якщо хочеш мати щось, що нагадуватиме тобі про батька і матір, візьми по одній речі на згадку про кожного з них. Усе інше ми продамо.

Хлопчик вслизнув із кімнати. Містер Кері не звик працювати, тож до своєї кореспонденції повернувся неохоче. На краю стола лежав стос рахунків, і це дратувало чоловіка. Один із них здавався йому особливо безглуздим. Одразу

після смерті місіс Кері Емма замовила у квітковому магазині ціле море білих квітів для кімнати, де лежала мертва жінка. Вона просто викинула гроші на вітер. Занадто багато на себе взяла. Він звільнив би її, навіть якби мав достатньо грошей.

Однак Філіп пішов до Емми, притиснувся головою до її грудей і зарідав так, що здавалося, наче його сердечко розірветься на шматки. А нянька, вважаючи його майже власним сином, — адже почала піклуватися про хлопчика, коли йому був лише місяць, — заспокоювала його тихими словами. Жінка обіцяла, що іноді навідуватиметься до нього, ніколи не забуде його, розповідала про сільську місцевість, куди він поїде, і про свій власний дім у Девонширі — її батько мав дорожню заставу на шляху, що вів до Ексетера, у хліву вони тримали свинку і корову, а корова щойно народила телятко, — аж поки Філіп не забув про сльози і не захопився думкою про завтрашню подорож. Зрештою, жінка опустила хлопчика на підлогу, адже на неї чекало так багато роботи, і він допоміг їй викласти на ліжко свій одяг. Потім нянька відправила Філіпа зібрати іграшки в дитячій, і вже незабаром він задоволено грався.

Однак зрештою, Філіп стомився від самоти і повернувся до спальні, де Емма складала його речі до великої олов'яної скрині; хлопчик пригадав, що дядько дозволив йому взяти по одній речі на згадку про батька і матір. Він розповів про це Еммі й запитав, що йому вибрати.

— Краще піди до вітальні та подивись, що тобі подобається.

— Там дядько Вільям.

— Не зважай. Тепер ці речі — твоя власність.

Філіп повільно спустився і побачив відчинені двері. Містер Кері вийшов із вітальні. Хлопчик потихеньку обійшов кімнату. Вони жили в цьому будинку так недовго, що його майже нічого тут не цікавило. Це була чужа кімната, і Філіп не знайшов нічого, що припало б йому до душі. Однак він знав, де були материні речі, а де — господаря квартири,

і зрештою, вибрав невеличкий годинник, який, як він колись чув, подобався матері. Узявши його, хлопчик похнюплено повернувся нагору. Біля дверей матеріної спальні він зупинився і прислухався. Йому ніхто не казав, що туди не можна заходити, однак це чомусь здавалося недобрим; Філіп був трохи наляканим, серце стривожено билось, але водночас щось спонукало його повернути ручку. Хлопчик так і зробив, тихенько, наче не хотів, аби його хтось почув, і повільно штовхнув двері. Перш ніж наважитися увійти, малий трохи постояв на порозі. Зараз він уже не боявся, але все здавалося дивним. Хлопчик зачинив за собою двері. Завіси були запнуті, й у холодному світлі січневого пообіддя у кімнаті панувала темрява. На туалетному столику лежали щітки і люстерко місіс Кері, а на невеличкій таці — шпильки для волосся. На камінній полиці стояли його і батькова фотографії. Він частенько бував у цій кімнаті без мами, але тепер усе здавалося інакшим. Навіть стільці мали дивний вигляд. Ліжко було застелене, наче сьогодні вночі хтось збирався у ньому спати, а на подушці у чохлі лежала нічна сорочка.

Філіп відчинив велику шафу, завішану сукнями, заліз усередину, обхопив руками якомога більше одягу і притиснув його до обличчя. Сукні пахли материними парфумами. Потім хлопчик відчинив шухлядки материного туалетного столика, де лежали всілякі її дрібнички, і взявся їх розглядати: серед постільної білизни ховалися мішечки з лавандою, від яких ширився свіжий приємний запах. Кімната більше не була чужою, і Філіпу здавалося, наче мама просто вийшла на прогулянку. Незабаром вона повернеться і підніметься в дитячу, щоби випити з ним чаю. Хлопчику здалося, що він відчув на вустах мамин поцілунок.

Неправда, що він більше ніколи її не побачить. Неправда, бо це неможливо. Він виліз на ліжко, поклав голову на подушку і лежав там, майже не рухаючись.

РОЗДІЛ 4

Прощання з Еммою не обійшлося без сліз, але подорож до Блекстейбла розважила Філіпа, тож туди він приїхав спокійним та радісним. Між Лондоном і Блекстейблом було шістдесят миль¹. Віддавши валізи носію, містер Кері вирушив разом із Філіпом додому пішки — дорога зайняла трохи більше п'яти хвилин, і, опинившись біля воріт, хлопчик раптово пригадав їх. Вони були червоними з п'ятьма ґратками і вільно хиталися на петлях, так що на них було зручно (хоча й заборонено) кататися. Крізь сад хлопчик із дядьком дійшли до парадних дверей. Таке траплялося нечасто — коли навідувалися гості, по неділях і з особливих приводів, наприклад, коли вікарій їхав до Лондона чи повертався звідти додому. Зазвичай вдома користувалися боковими дверима, а ще були задні — для садівника, жебраків і волоцюг. Це був доволі великий будинок із жовтої цегли з червоним дахом, збудований у церковному стилі років із двадцять п'ять тому. Вхідні двері нагадували паперть, а вікна у вітальні були готичними.

Місіс Кері знала, яким потягом вони приїдуть, і вже чекала на них у вітальні, прислухаючись, чи не клацнуть, бува, ворота. Коли це нарешті сталося, вона підійшла до дверей.

— Це тітка Луїза, — сказав містер Кері, побачивши дружину. — Біжи поцілуй її.

Філіп незграбно побіг, підтягуючи свою понівечену стопу, а потім зупинився. Місіс Кері була маленькою зіщуленою жіночкою, ровесницею свого чоловіка, і мала вкрите глибокими зморшками обличчя та бляклі сині очі. Сиве волосся було вкладене локонами у модну за часів її юності зачіску. Жінка була вбрана в чорну сукню, прикрашену лише золотим ланцюжком із хрестиком. Тітка поводитися сором'язливо і розмовляла неголосно.

1 Британська та американська міра довжини. Одна миля дорівнює 1609,344 м.

— Ти йшов пішки, Вільяме? — запитала вона мало не докірливо, цілуючи чоловіка.

— Я про це не подумав, — озвався він, глипнувши на племінника.

— Тобі не було боляче йти, Філіпе, правда ж? — перепитала в дитини тітка.

— Ні. Я завжди ходжу.

Ця розмова трохи його здивувала. Тітка Луїза запросила хлопчика всередину, і вони зайшли до передпокою, де на червоних і жовтих кахлях чергувалися грецькі хрести і Божі ягнятка. Нагору звідси вели масивні сходи з полірованої сосни з якимось особливим запахом. Їхня поява тут була щасливим збігом — коли для церкви робили нові лавиці, залишилося достатньо дерева. Бильця прикрашали емблеми чотирьох євангелістів.

— Я подумала, що під час подорожі ви змерзнете, і розклала вогонь у грубці, — повідомила місіс Кері.

У передпокої стояла велика чорна грубка, якою користувалися лише за найгіршої погоди і коли хворів вікарій. Коли застуджувалася місіс Кері, грубку не палили — вугілля було дорогим, та й покоївка Мері-Енн не любила розпалювати по всіх усюдах вогонь. Якщо вони хочуть розкладати вогонь у кожній кімнаті, нехай наймають ще одну дівчину. Узимку містер і місіс Кері здебільшого жили у їдальні, тому одну грубку все ж гріли, а влітку перемагала звичка, тож вітальнею користувався лише містер Кері, коли лягав там по обіді подрімати. Однак щосуботи йому запалювали вогонь у кабінеті, аби вікарій міг написати недільну проповідь.

Тітка Луїза відвела Філіпа нагору і показала йому крихітну спальню, з якої відкривався вид на дорогу. Простісінько перед вікном росло велетенське дерево; тепер хлопчик його пригадав, адже гілки росли так низько, що на нього можна було вилізти.

— Маленька кімнатка для маленького хлопчика, — пояснила місіс Кері. — Ти ж не боєтимешся спати один?

— А-а-а, ні.

Минулого разу Філіп приїжджав до будинку вікарія з нянькою, і місіс Кері ним майже не займалася. Тепер вона дивилася на дитину трохи невпевнено.

— Ти вмієш мити руки чи мені допомогти тобі?

— Я вмю митися самостійно, — впевнено відповів хлопчик.

— Гаразд, я перевірю їх, коли ти спустишся пити чай, — попередила тітка Луїза.

Про дітей жінка нічого не знала. Коли було вирішено, що Філіп житиме у Блекстейблі, вона довго розмірковувала, як із ним поводитися; місіс Кері палко бажала впоратися зі своїми обов'язками. Утім тепер, коли хлопчик був тут, вона виявила, що побоюється його так само, як він її. Жінка сподівалася, що Філіп не буде неслухняним і грубим, адже її чоловік не любив неслухняних і грубих хлопчиків. Вибачившись, тітка Луїза залишила малого на самоті, але вже за мить повернулася і постукала в двері. Не заходячи всередину, вона запитала, чи зможе Філіп самостійно налити собі воду, а потім спустилася вниз і подзвонила в дзвіночок, наказуючи служниці подавати чай.

На двох стінах просторої їдальні з вдалимими пропорціями були вікна, завішані важкими завісами з червоного репсу¹; посередині стояв великий стіл, а біля однієї стіни — масивний буфет із червоного дерева з дзеркалом. У кутку стояла фісгармонія, а з обох боків від каміна вишикувалися два крісла з тисненої шкіри, на спинці кожного лежала серветочка. Крісло з підлокітниками називалося «чоловік», а без них — «дружина». Місіс Кері ніколи не сиділа у кріслі: вона казала, що віддає перевагу не надто зручному стільцю; жінка завжди мала багато роботи, а з крісла з ручками їй, можливо, не захотілось би вставати.

Коли Філіп увійшов, містер Кері розпалював вогонь, він показав племіннику дві коцюби. Одна з них була велика, яскрава, відполірована і зовсім новенька — її звали Вікарій; а другу — меншу, що вже не раз побувала у вогні, — Дячок.

1 Цупка вовняна, бавовняна або шовкова тканина у дрібний рубчик.

— Чого ми чекаємо? — поцікавився містер Кері.

— Я наказала Мері-Енн зварити тобі яйце. Подумала, що ти зголоднів у дорозі.

Місіс Кері вважала подорожі з Лондона до Блекстейбла надзвичайно виснажливими. Сама вона рідко подорожувала: священник заробляв лише три сотні на рік, тож, якщо її чоловіку хотілося відпочити, грошей на двох не вистачало, і їхав тільки він. Містер Кері був великим прихильником церковних конгресів, і зазвичай йому вдавалося раз на рік з'їздити до Лондона; одного разу він побував у Парижі на виставці, а два чи три рази навіть був у Швейцарії. Мері-Енн принесла яйце, і всі сіли за стіл. Стілець виявився занадто низьким для Філіпа, і якусь мить ані містер Кері, ані його дружина не знали, що робити.

— Я підкладу йому кілька книжок, — запропонувала Мері-Енн.

Служниця взяла з фісгармонії товсту Біблію і молитовник, із якого священник читав молитви, і поклала їх хлопчику на стілець.

— Ох, Вільяме, він не може сидіти на Біблії, — жажнулася місіс Кері. — Ти не міг би принести кілька книжок із кабінету?

Вікарій на секунду замислився.

— Гадаю, один раз не нашкодить, якщо ти, Мері-Енн, покладеш молитовник згори, — вирішив він. — Книгу з молитвами писали такі самі люди, як ми. Вона й не претендує на божественне авторство.

— Про це я не подумала, Вільяме, — погодилася тітка Луїза.

Філіп улаштувався на книжках, і вікарій, прочитавши над їжею молитву, зрізав верхівку яйця.

— Ось, — запропонував він хлопчикові, — можеш з'їсти, якщо хочеш.

Філіп радо з'їв би ціле яйце, але йому не пропонували, тому він узяв те, що давали.

— Як неслися кури, поки мене не було? — поцікавився вікарій.

- Ох, просто жахливо, лише одне чи два яйця на день.
- Тобі сподобався вершечок, Філіпе? — запитав дядько.
- Дуже, дякую.
- У неділю по обіді отримаєш іще один.

Щонеділі містер Кері їв із чаєм варене яйце, аби поновити сили перед вечірньою службою.

РОЗДІЛ 5

Поступово Філіп познайомився з людьми, з якими жив, і з уривків їхніх розмов, що подекуди не призначалися для його вух, чимало дізнався про себе і своїх померлих батьків. Його тато був значно молодшим за блекстейблівського вікарія. Відмінно закінчивши навчання у шпиталі Святого Луки, він потрапив до штату й одразу почав заробляти непогані гроші, які витрачав зі легким серцем. Коли священник задумав відремонтувати церкву і попросив у брата пожертву, то неабияк здивувався, отримавши від нього кілька сотень фунтів. Містер Кері мав заощадливий характер, а необхідність зробила його ще більш економним, тому гроші він прийняв із неоднозначними почуттями: він заздрих братові, що той може дозволити собі пожертвувати так багато, радів за церкву і трохи роздратувався через таку щедрість, що здавалася майже показною. Згодом Генрі Кері одружився зі своєю пацієнткою, вродливою дівчиною, однак без копійки за душею; вона була сиротою і не мала близьких родичів, але походила з хорошої родини, тому на весіллі було чимало вишуканих друзів. Приїжджаючи до Лондона, священник тримався з невісткою стримано. У її присутності він знічувався і в душі обурювався цією величною вродою. Жінка одягалася розкішніше, ніж належало дружині хірурга, що заробляв на життя важкою працею, а чарівні меблі в будинку і квіти, якими вона його прикрашала навіть узимку, видавали марнотратство, яке вікарій засуджував. Він слухав розповіді невістки про прийоми, на яких вона побувала, а повернувшись додому, казав дружині, що їм не пасує користуватися братовою гостинністю,

не віддаючи нічого навзаєм. У їдальні він бачив виноград, який, мабуть, коштував щонайменше вісім шилінгів¹ за фунт, а на обід подавали спаржу, хоча на священниковому городі вона мала дозріти лише за два місяці. А зараз усе сталося так, як він передбачав, і вікарій радів, наче пророк, який дивився, як вогонь і сірка пожирають місто, де не дослухалися до його застережень і не зійшли зі шляху розпусти. Бідолашний Філіп залишився практично без копійчини, який тепер зиск із ошатних материних друзів? Він чув, як дядько називав батькове марнотратство мало не злочинним і дякував Божому промыслу, що забрав до себе його дорогу матусю: вона давала собі раду з грішми гірше, ніж дитина.

Коли Філіп прожив у Бекстейблі тиждень, трапилася одна річ, яка, схоже, неабияк роздратувала його дядька. Одного ранку він знайшов на столі, накритому для сніданку, невеличку посилку, відправлену на лондонську адресу покійної місіс Кері. На конверті було її ім'я. Розірвавши конверт, священник знайшов усередині десяток світлин місіс Кері. На них були зображені лише голова та плечі, а волосся було зачесано гладкіше, ніж зазвичай, і низько спускалося на чоло, через що жінка здавалася якоюсь незнайомою; її обличчя було худим і виснаженим, але жодна хвороба не могла приховати красу цих рис. У великих темних очах причаївся смуток, якого Філіп не пам'ятав. Кинувши на фото покійниці перший погляд, містер Кері трохи налякався, але це відчуття одразу змінилося розгубленістю. Світлини здавалися зовсім свіжими, а він і гадки не мав, хто їх замовив.

— Тобі щось про це відомо, Філіпе? — поцікавився чоловік.

— Пам'ятаю, як мама казала, що сфотографувалася, — відповів хлопчик. — Міс Воткін сварила її... А вона сказала:

1 Англійська монета і грошова одиниця Великої Британії до переходу на десятикову грошову. Дорівнювала 12 пенсам або 1/20 фунта стерлінгів.

«Я хочу, аби в хлопчика залишилося щось на згадку про мене, коли він виросте».

Погляд містера Кері на мить застиг на племіннику. Голосок у дитини страшенно тремтів. Він пам'ятав слова, але не розумів їхнього сенсу.

— Краще тобі взяти одну фотографію і віднести до себе в кімнату, — вирішив дядько. — Решту я заберу.

Священик надіслав одну світлину міс Воткін, і вона написала йому листа, в якому пояснила, як їх зробили.

Одного дня місіс Кері лежала в ліжку, але почувалася трохи краще, ніж зазвичай, і зранку в лікаря, схоже, навіть з'явилася надія на одужання. Емма повела дитину на прогулянку, а служниці були в підвалі, як раптом місіс Кері відчувала розпачливу самотність. Її скрутив усеохопний страх, що вона не одужає після пологів, на які чекала вже два тижні. Її сину було дев'ять років. Хіба можна було сподіватися, що він пам'ятатиме її? Вона не могла змиритися з думкою, що дитина виросте і забуде її, не пам'ятатиме геть нічого, а вона ж так любила його: через те що він був слабеньким калічкою і через те що він був її сином. Після весілля вона не фотографувалася, а минуло вже десять років. Жінка хотіла, щоби син знав, який вигляд вона мала перед смертю. Тоді він не зможе її забути, у нього залишаться хоч якісь спогади. Місіс Кері знала: якщо покличе служницю і скаже, що хоче встати, дівчина не дозволить їй і, можливо, відправить когось по лікаря, а сил на сварки чи суперечки у неї не було. Тому вона підвелася з ліжка і почала вдягатися. Місіс Кері так довго лежала на спині, що ноги не слухалися, а підшви кололи так, що боляче було торкатися ними підлоги. Але жінка не здалася. Вона не звикла самотійно зачісуватися і, піднявши руки з гребенем, відчувала слабкість. Їй ніколи не вдасться зробити таку зачіску, яку робила покоївка. Волосся вона мала чарівне, тонке, глибокого золотого кольору. Брови в неї були прямі й темні. Вона вдягнула чорну спідницю і корсаж від улюбленої вечірньої сукні — з білого дамаського шовку, що саме набув страшенної популярності. Місіс Кері подивилася на себе у дзеркало.

Обличчя було надзвичайно блідим, але шкіра залишалася чистою; рум'яною вона ніколи не була, та від цього лише робилися помітнішими привабливі червоні уста. Жінці не вдалося стримати ридання — вона не могла не жаліти себе і вже почувалася страшенно стомленою, але вдягнула хутро, яке Генрі подарував їй на минуле Різдво, — вона тоді так пишалася ним і почувалася такою щасливою — і під акомпанемент гупання серця тихенько спустилася сходами. Непомітно вибравшись із будинку, жінка поїхала до фотографа і заплатила йому за дюжину фотографій. Посередині зйомки їй довелося попросити склянку води, і помічник фотографа, побачивши, що жінка хвора, запропонував приїхати наступного разу, але місіс Кері наполягла, що хоче довести справу до кінця. Зрештою, фотографії зробили, і жінка поїхала назад до невеличкого брудного будиночка в Кенсінгтоні, який ненавиділа всією душею. Як жахливо було помирати в такому домі.

Вхідні двері виявилися відчиненими, і коли місіс Кері підїхала до будинку, покоївки з Еммою на чолі вибігли їй на допомогу. Побачивши порожню спальню, служниці неабияк перелякалися. Спочатку вони вирішили, що хазяйка, мабуть, пішла до міс Воткін, і відправили туди кухарку. Та повернулася разом із міс Воткін, яка тепер схвильовано чекала у вітальні. Вона швидко збігла сходами і закидала подругу докорами; але місіс Кері не змогла впоратися з напруженням і тепер, коли більше не було потреби міцно триматися на ногах, здалася. Жінка важко впала Еммі на руки, і її понесли нагору. Там вона лежала без тям так довго, що всім це здалося неможливим, а лікар, по якого негайно послали, ніяк не приходив. Наступного дня хворій стало трохи краще, й аж тоді міс Воткін почула якісь пояснення. Філіп грався на підлозі матеріної спальні, і жінки не звертали на нього уваги. Він не дуже зрозумів, про що вони розмовляли, і сам не знав, чому ці слова запали йому в пам'ять.

— Я хочу, аби в хлопчика залишилося щось на згадку про мене, коли він виросте.

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.